

Tóth László: *A magyar háborús regény története.* (A világháború a magyar regényben.) Bp., 1940. Máté-ny. 145[3] l.

A szerző nagy szorgalommal gyűjtötte össze a magyar háborús regényre vonatkozó adatokat s kísérte meg azokat több szempontból feldolgozni. Anyagát két csoportra osztotta: háborús és hadifogoly regényekre. Részletesen tárgyalja a felmerülő problémákat, bár esztétikai ítéletei nem mindenben állják meg a helyüket, így túlértékeli az általa legjobbnak tartott háborús regényt; de amit Kuncz Aladár *Fekete kolostoráról* mond, helytáll, viszont Babits *Elza pilótája* nem háborús regény, sőt tendenciája is egészen más. Külön értéke a dolgozatnak bibliográfiája: a magyar háborús regény gazdag repertóriumra és a vonatkozó irodalom jegyzéke. Az összeállítás címe azonban nem fedi teljesen annak anyagát, mert nemcsak a háborús regényeket és naplókat sorolja fel, hanem a novellás köteteket is, bár nem értjük, hogy miért maradt el Móricz Zsigmond *Vérben-casban* című rajzgyűjteménye, ha ugyanakkor Tömörkény István *Népek az ország használatában* kötete helyet foglal. Az elég teljesnek mondható bibliográfia (376 művet regisztrál) így is hasznos és jól használható összeállítása a magyar háborús regényirodalomnak. B. I.

Staud Géza: *Dramaturgiai vázlatok.* Budapest, 1940. Szerző kiadása. 113 l., 8-r.

Folyóiratunk csak nemrégiben méltatta Staud Gézának a színháztudomány terén kifejtett tevékenységét. Könyvészeti munkája után most újabb bizonyosságát adta rátermettségének és szorgalmának: *Dramaturgiai vázlatok* címen egy kötetbe gyűjtve bocsátotta közé nyolc tanulmányát, illetőleg előadását.

Minket főképen az első dolgozat érdekel: benne mintegy dióhéjban megtaláljuk a színháztudomány egész problémakörét. Staud Géza mindenekelőtt az alapvető fogalmakat tisztázza, tömören és mégis világosan. A színháztudomány tárgya a „színjáték“, vagyis az a szellemi tartalom, amely előttünk a színpadi előadás formájában jelentkezik. A színjáték különböző művészi törekvések „szintetikus egysége“. Az egyes tényezők a következők: az írott vagy nem írott dráma, a színész játéka, a rendező munkája, a díszlet, a tánc, a zene és a közönség. Az egységet a színész játéka teremti meg; ő ad értelmet és formát a különböző művészi tevékenységek mélyén szunnyadó „teatrális alapöszton“-nek.

A meghatározások után megismerkedünk a módszerrel. A színháztudomány a színjátékot három szempontból vizsgálhatja: lélektani, esztétikai és történeti szempontból. Az első a színészi alkotás létrejöttének lélektani menetét vizsgálja, de kiterjed a közönség szellemi magatartásának elemzésére is. Az esztétikai vizsgálódás az egyes színjátékok művészi határozományait kutatja s végső célja az érték megállapítása. A történeti kutatás a színjátékoknak egyes korok szerint beállott változásait tárgyalja.

A színháztudomány törekvései eddig sem voltak ismeretlenek a szakember előtt. De Staud Gézának nem is az a célja, hogy mindenáron újat mondjon, hanem hogy a színháztudományi szemlélet ismételt hangoztatásával új lehetőségekre hívja fel a figyelmet. Ő maga is nyomatékosan rámutat arra, hogy az irodalomtörténetnek különbséget kell tennie a drámai szöveg, mint költői alkotás, és a színházi előadás keretében eljátszott színmű között. Számos félreértés, homály és kétség oszlik el, még több haszon származik belőle, ha a két kategóriát következetesen szétválasztjuk. A filológiai és esztétikai elvektől irányított vizsgálódás eddig a magyar *drámairodalom* történetét munkálta — a színháztudományi szempont bekapcsolása lehetővé fogja tenni a magyar *színháztudomány* multjának feltárását. rtr.

Várkonyi Nándor: *Petőfi arra*. Pécs, (1939) Janus Pannonius Társaság kiad. 27 (1) l. VIII. tábla.

Régen olvastunk ilyen kitűnő tollal megírt tanulmányt. Valóban méltó a célbavett tárgyhoz. Vajjon, ki nem óhajtott volna szentül-szemből állni Petőfi-vel! Nos, Várkonyi nemcsak eleven tollal, hanem gondos kutatással is hozzásegít minket az igazi Petőfi archoz. A fennmaradt egykorú képek közül bebizonyítja, hogy a leghitelesebb a Szana Koszorújának 1879-i mellékleteként ismert. Ez a kép ugyan a kezdetleges fokon álló fényképezés terméke 1847-ből! — mégis a leghívebb megőrkítője Petőfi arcvonásainak. — E képhez az első szöveg még Petőfi barátjától, Kertbeny (Benkert) Károlytól származik. Várkonyi ezt a szöveget is közli és szövegkritikájával még érdekesebbé teszi. A nyolc illusztráció az egykorú Petőfi-képek sorozata. Ezek összegyűjtésével is értékes és jó szolgálatot tett a szerző. —rj.

Hegyí Ferenc: *Pálóczy Horváth Adám*. Debrecen, 1939. 106 l.

A magyar irodalmi népiesség első tudatos úttörőjét igen komoly és az eddigi vele foglalkozó tanulmányoktól eltérő módon mutatja be doktori értekezésében Hegyí Ferenc piarista tanár.

Már az életrajzi résznél is eltér a szokványábrázolási módszertől, mert az egyes apróbb életrajzi események helyett inkább az írórt ért külső befolyásoknak tulajdonít nagyobb jelentőséget. Amíg az eddigi értekezések szerzői Pálóczy Horváth Adámban csupán az anekdoták duhajkodó, idegentől irtó magyarját látták meg, addig Hegyí a tudatos magyar irodalmi népiesség első úttörőjét is észreveszi hőisében. Pálóczy Horváth Adámot életírója sohasem mint elszigetelt írói egyéniséget veszi kritikai bonckés alá, hanem állandóan számbaveszi a korviszonyokat, az írórt ért hatásokat is.

Pálóczy Horváth Adámban az írórt kívül a sokirányú művészéggel bíró embert, a kultúrpolitikuszt, a hagyománymentő népgyűjtő nacionalistát is éneken vetíti elének a szerző. Dr. László Erzsébet.

Mártonvölgyi László: *Zarándokúton a Kárpátok alatt*. A Híd kiadása. Nyitra. Évszám nélkül. 156 l.

Az irodalomtörténeti érdekességű kötet különböző szerzőktől írt adatokat, rajzokat, tanulmányokat foglal magában, melyek a Felvidéken élt vagy ezzel valami kapcsolatban lévő írónak-költőnek egyes tartózkodási helyéhez fűződnek. A cikkek legtöbbszörében van valami figyelemreméltó, ha még oly kicsinek is tetsző adat, melyet az in literis nil parvum elve alapján szívesen fogad

az olvasó. Néha semmi újat sem mondanak a tanulmányok, nem is ez az igényük, hanem az, hogy esszé keretében juttassanak jelentőséget valamely hely felújított emlékezetének. Az egészen szigorú kritikai mérték talán vitatható részleteket e tanulmányok értékelésében, de viszont számol azzal a kegyelettel, amelynek szolgálatában készültek. Különösebb érdeklődésre tarthatnak számot a kötetben az eddig ismeretlen vagy eddigi irodalomtörténeti tudásunkat pontosabban kiegészítő életrajzi közlemények. Ilyen pl. Arany Jánosnak egy eddig nem tudott levele Sulyovszky Ignác nyitrai ügyvédhez.

A kötet érdemes tett a magyarság tudat; helyi irodalmi hagyományok tiszteltetésének és ébrentartásának irányában. 85.

Maller Sándor: Ossian Magyarországon. (Debreceni Angol Dolgozatok, 2. sz.) Debrecen, 1940. 64 l.

Jó források alapján foglalta össze Maller Sándor Ossian magyarországi visszhangjának fejlődését a kezdő kísérletezésektől majdnem napjaink érdeklődéséig. Megvilágítja azt a közvetítő utat is, melyet Ossian hazánkba való jutásáig tett. Röviden összefoglalja azt a hatalmas irodalmi vihart, melyet Macpherson hamisításának leleplezése keltett s rámutat arra, hogy miut ebben a korban minden szellemi megmozdulást, ezt is Bécs közvetítette (a kiváló jezsuita Denis Ossian-fordításával) hozzánk. Végigvezet az Ossian-láz különböző állomásain a kassai triáosztól Petőfi és Arany Ossian-szemléletéig. Valóban Ossian magyarországi sikere Kazinczy, Batsányi és Baróti Szabó érdeme. Az első fordítások is Batsányinak köszönhetők, aki élete végéig nem szünt meg lelkesedni érte, sőt éppen rajongó sorainak köszönhető irodalmunkban az első Ossian-ellenes bírálat is, melyben Rájnis József tört palcát a „nagy kelta bárd” felett. Az első teljes Ossiant Kazinczy készítette (1815). Szívesen vettük volna Baróti Szabó Ossian-kapcsolatainak is részletesebb kifejtését. Ossian-hatását vizsgálja Kisfaludy Sándor, Döbrentei, Aranyosrákosi Székely Sándor költészetében. Finoman elemzi a fiatal Vörösmarty ossiáni kapcsolatait. Jól látja meg *A hűség diadalmában* és a *Zalán futásának* borongó hangjában csakúgy, mint a *Hábadorban* az ossiani elemeket. Eppen ezért csodáljuk, hogy a *Zalán* ihletőjét még mindig Aranyosrákosi Székely eposzában keresi. Kár, hogy Vörösmarty epikai és drámai művei mellett nem vizsgálta meg lírájának ossiani ihletésű vonásait is. Kisfaludy Károlynál az ossiani stílusparódiák divata jelentkezik, bár még évtizedek múlva is kísért Vajda Péter vagy a kezdő Jókai novelláinak dagályos stílusában. Ennek az ízlésceltorzulásnak legkitünőbb paródiáit éppen Petőfinek köszönhetjük. (*A helység kalapácsa*.) A három teljes Ossian-fordító nevét is följegyezzük: Kazinczy Ferencét, Fábíán Gáborét és Kálmán Károlyét. Ossian irodalmunkra tett hatása nemcsak méreteiben, hanem jelentőségében is nagy volt, ami különösen motívumok kölcsönzésében és formahatásban nyilatkozott meg. Maller Sándor jól tájékozott dolgozatát hasznos angol nyelvű összefoglalás fejezi be. Kozocsa Sándor.

Szalay Jeromos: Vidovics Agoston. Pápa, 1940. 31 l.

Vidovics A Magyar Neológia Rostálgatása c. művével szerepel a magyar irodalom történetében. Szalay Jeromos most gondos életrajzát írta meg, és pontos ismertetését adja kéziratol és nyomtatott műveinek. A kéziratok között a legbecesebb a kovácsi plébánia története. K. L.